

Józef Makarczyk

Duszpasterstwo parafialne św. Maksymiliana w Grodnie

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 14/1, 135-157

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O. JÓZEF MAKARCZYK OFMConv

DUSZPASTERSTWO PARAFIALNE ŚW. MAKSYMILIANA W GRODNIU

Tradycyjny obraz św. Maksymiliana Kolbe, franciszkanina, założyciela Wydawnictwa *Rycerz Niepokalanej*, redaktora, męczennika oddającego swoje życie za współwięźnia w Oświęcimiu, wymaga dopełnienia. Mówiąc o św. Maksymilianie trzeba pamiętać, iż jego droga powołania w śladach Biedaczyny z Asyżu wiodła przez Grodno. Ten stary gród nad Niemnem był dla ojca Maksymiliana swoistą placówką praktyki duszpasterskiej. Jako młody kapłan, następnie wykładowca w Seminarium w Krakowie i początkujący redaktor *Rycerza Niepokalanej* nie miał styczności z pracą parafialną. Grodno i warunki, w jakie wszedł w klasztorze franciszkańskim dały mu poznać smak pracy w duszpasterstwie.

Artykuł mego autorstwa pod tytułem: „Święty Maksymilian Kolbe – duszpasterz w Grodnie 1922-1927” ukazał się w *Lignum Vitae* nr 4: 2003, s. 411-416, posiadał niekompletne materiały archiwalne do poruszanego tematu, bazował jedynie na archiwaliach grodzieńskich. W niniejszym opracowaniu zostały wnikliwie przebadane wszystkie księgi parafialne – duplikaty, znajdujące się w Archiwum Archidiecezjalnym w Białymstoku. Ze względu, że dane materiały archiwalne nie były wcześniej badane, w artykule zostały podane liczne i obszerne wypisy źródłowe. Ponadto został dodany punkt nr 6, pt.: *Św. Maksymilian Kolbe w „księgach rachunkowych”* dla odzwierciedlenia sytuacji ekonomicznej Wydawnictwa i relacji jego z klasztorem.

Dla lepszego poznania warunków pracy św. Maksymiliana w Grodnie zatrzymajmy się nieco przy samym domu Bożym. Świątynia jest miejscem szczególnego przebywania Boga z ludem. W niej o. Maksymilian modląc się, sprawując sakramenty św., uczył się, że *nie ma większej miłości od tej, gdy kto swoje życie oddaje za przyjaciół swoich*. Kościół w Grodnie w przeciągu dziejów doświadczył wiele zmian w wystroju. Przypatrzymy się mu w okresie pracy św. Maksymiliana.

Wygląd kościoła, widziany oczami ojca prowincjała Alojzego Karwackiego w czasie wizytacji w 1919 r., był następujący: ołtarz główny to duża nastawa sięgająca sklepienia. Na pierwszym planie rzeźba koronacji Matki Bożej na królową – nazywana dawniej św. Trójcy [obecnie na tym miejscu znajduje się figura Matki Bożej na tle aniołów, zmian dokonał o. Arkadiusz Waltoś w latach

60-tych XX wieku]. Po bokach tej sceny stały dwie figury: świętych Franciszka po lewej i Antoniego po prawej. Na drugiej kondygnacji płaskorzeźba – *Stigmaty św. Franciszka*, a po bokach dwie figury biskupów. Na samej górze nastawy ołtarzowej widniała figura Niepokalanej, sięgająca sklepienia. Pozostałe ołtarze to dwukondygnacyjne nastawy splecionych form architektonicznych, rzeźbiarskich i malarskich. Konstrukcja dwukondygnacyjna powodowała, że ołtarze miały przeważnie dwóch patronów. Obraz lub płaskorzeźba czy rzeźba, na dolnej kondygnacji decydowała o tytule ołtarza. Dedykowane one były: Matce Boskiej Częstochowskiej i św. Annie, św. Antoniemu, Panu Jezusowi na Krzyżu i Panu Jezusowi niosącemu Krzyż, św. Franciszkowi i św. Stanisławowi biskupowi i męczennikowi, Panu Jezusowi zdjętemu z krzyża i Zmartwychwstałemu, św. Józefowi Oblubieńcowi NMP i św. Michałowi Archaniołowi. Poza tym niektóre ołtarze posiadały zasłony, z wizerunkami innych świętych¹.

Na ścianach kościoła wisiało 12 obrazów przedstawiających świętych franciszkańskich, fundatorów, dobrodziejów kościoła oraz wybitnych synów św. Franciszka. Znajdowało się również 14 dużych obrazów stacji Drogi Krzyżowej (obecnie na tym miejscu wisi 14 stacji Drogi Krzyżowej oprawionej w murowane ramy i utwierdzone na ścianie, autorstwa o. Arkadiusza Waltosia)².

W 1923 r. postawiono w nawie bocznej (prawej od wejścia) nowy ołtarz Matki Bożej i umieszczono w nim najstarszy Obraz Matki Bożej z XVII w. czczony w uroczystość Matki Bożej Anielskiej. Swoją prezencją nie synchronizuje on z innymi ołtarzami. Ołtarze *idą parami* w zewnętrznych formach architektonicznych i sztukatorskich, a ten nowopowstały jakby nie podlegał temu prawu. Położono przez środek kościoła posadzkę marmurową, a w nawach bocznych cementową. Na remont kościoła do października 1923 r. wydano 50 mln marek polskich³, 14 milionów pochodziło ze składek wiernych⁴. W 1926 r. przeprowadzono w parafii składkę pieniężną na pokrycie dachu kościoła. Zebrano 4 tys. zł, za które kupiono nową dachówkę i pokryto dach kościoła⁵.

¹ Archiwum Franciszkańskie w Krakowie. (dalej AFK), *Acta Provinciae Sancti Antonii Paduani Minorum Conventualium in Regnio Galiciae et Lodomeriae ac Magni Ducatus Cracoviensis ab anno D. 1879 inchoata*. Sygn. B-IVa-3, [Zawiera wizytacje prowincjałskie konwentu grodzieńskiego z 05. 1919 r. i z 08.10.1919 r. oraz uchwały definitorium prowincjałskiego], s. 959-960.

² AFK, *Acta Provinciae...*, s. 960.

³ „Na skutek trudności ekonomicznych i politycznych kraju po I wojnie światowej, marka polska uległa inflacji. Premier Władysław Grabski założył Bank Polski i przeprowadził reformę walutową w 1924 r. Marکہ zastąpiono złotym, równym 1 frankowi szwajcarskiemu w zlocie. Przy wymianie za 1.800.000 marek polskich dawano 1 zł”. Zob. *Pisma Ojca Maksymiliana Marii Kolbego franciszkanina*, red. J. R. B a r, t. 5, s. 249, przyp. 12.

⁴ AFK, *Acta Coadunatae Provinciae Poloniae – Russiae et Lithuaniae S. T. S. Antonii Pat. et B. Jakobi de Strepa. A. D. 1920*. [Sygn. B-IVa-4, zawiera wizytacje prowincjałskie i kustoszowskie konwentu grodzieńskiego z lat: 1920-1923, 1925-1926, 1928-1929, 1931], s. 280.

⁵ T a m ż e, s. 339.

1. Sakrament chrztu św.

Świątynia franciszkańska w Grodnie była miejscem sprawowania sakramentów świętych. *Święta i organicznie ukształtowana natura społeczności kapłańskiej aktualizuje się przez sakramenty [...]. Wierni, przez chrzest wcieleni do Kościoła, dzięki otrzymanemu znamieniu przeznaczeni są do uczestnictwa w kulcie religii chrześcijańskiej i odrodzeni jako Synowie Boży, zobowiązani są wyznawać przed ludźmi wiarę, którą otrzymali od Boga za pośrednictwem Kościoła⁶.*

W Archiwum Archidiecezjalnym w Białymstoku są duplikaty ksiąg niektórych dekanatów Archidiecezji Wileńskiej m. Dekanat Grodno. Księgi parafialne z lat 1922-1927, z uwzględnieniem pracy duszpasterskiej św. Maksymiliana Kolbe w okresie grodzieńskim.

Rok 1922⁷

Maksymilian Kolbe przybył do Grodna 20 października 1922 r. i we wspomnianym roku ochrzcił dwoje dzieci:

26 grudnia

1. Wanda Burakowska c. Kazimierza i Michaliny zd. Antuszevskich, ur. 26.11.1922 w Grodnie ul. Nowa Posiadłość 54, rodzice chrzestni: Piotr Burakowski i Ludwika Antuszevska⁸.

2. Feliks Biały s. Antoniego i Marianny zd. Owieczków, ur. 18.12.1922 w Kamionce 74, rodzice chrzestni: Stanisław Biały i Malwina Kierwiak⁹.

W roku 1922 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało ochrzczonych 237 dzieci.

Rok 1923¹⁰

8 lutego

1. Marianna Trojanowska c. Michała i Petroneli zd. Wróblewska, ur. 02.02.1923 r. w Kiełbasinie, rodzice chrzestni: Stanisław Wróblewski i Alberta Jankowska¹¹.

⁶ Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen Gentium*, nr 11, s. 114.

⁷ Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku (dalej AAB), *Dekanat Grodno 1922. Księga duplikat metryk chrzestnych kościoła parafialnego OO. Franciszkanów w Grodnie za rok 1922* strony 205-298. sygn. Dek. Grodno 1922. (w księgach są numerowane kartki, druga stronica jest oznaczana literką „v”).

⁸ T a m ż e, nr aktu 229, s. 282.

⁹ T a m ż e, nr aktu 230, s. 282.

¹⁰ AAB, Dekanat Grodno 1923. Księga duplikat metryk chrzestnych kościoła parafialnego OO. Franciszkanów w Grodnie za rok 1923 stronicie 191-229, sygn. Dek. Grodno 1923.

¹¹ T a m ż e, nr aktu 30, s. 195v.

2 marca

2. Wojciech Jankowski s. Janiny Jankowskiej, ur. 23.02.1923 r. w Grodnie ul. Białostocka 15, rodzice chrzestni: Aleksander Węclawowicz i Wiktoria Jankowska¹².

11 marca

3. Zygmunt Porowski s. Konstantego i Zofii zd. Ołtarzewskiej, ur. 10.03.1923 w Grodnie ul. Chlebna Przysań 13, rodzice chrzestni: Józef Orchowski i Stefania Zdanowiczówna¹³.

25 marca

4. Janina Morel c. Jana i Julii zd. Koratkiewiczów, ur. 13.03.1923 r. w Grodnie ul. Chlebna Przysań 27, rodzice chrzestni: Michał Baranowski i Jadwiga Zinowczyk¹⁴.

5. Witold Maśkiewicz s. Kazimierza i Zofii zd. Płaskowska, ur. 18.03.1923 r. w Grodnie ul. Nowa Posiadłość 37, rodzice chrzestni: Jan Buksza i Stefania Januszewska¹⁵.

8 kwietnia

6. Zdzisław-Antoni Korcuć s. Wojciecha i Jadwigi zd. Kędzierska, ur. 21.03.1923 r. w Grodnie ul. Młynarska 18, rodzice chrzestni: Józef Żelazowski i Mieczysława Kędzierska¹⁶.

15 kwietnia

7. Władysław Sinkiewicz s. Kazimierza i Julianny zd. Pawłowska, ur. 12.04.1923 r. w Olszanka Wielka, rodzice chrzestni: Gabriel Pawłowski i Emilia Zaman.

22 kwietnia

8. Ewa – Apolonia Siejewicz c. Władysława i Petroneli zd. Chwojnowska, ur. 03.04.1923 w Grodnie ul. Łososańska 32, rodzice chrzestni: Edward Sobociński i Antonina Moroz¹⁷.

3 maja

9. Eugeniusz Cywiński s. Katarzyny Cywińskiej, ur. 30.01.1923 we wsi Nagórki w Ziemi Łomżyńskiej parafii Zambrowskiej, rodzice chrzestni: Aleksander Kasperowicz i Wanda Tomaszewicz¹⁸.

22 lipca

10. Stanisława Lipińska c. Jana i Władysławy zd. Jastrzębska, ur. 09.07.1923 w Grodnie ul. Lipowa 10, rodzice chrzestni:¹⁹

¹² T a m ż e, nr aktu 46, s. 197v.

¹³ T a m ż e, nr aktu 53, s. 198v.

¹⁴ T a m ż e, nr aktu 69, s. 200v.

¹⁵ T a m ż e, nr aktu 70, s. 200v.

¹⁶ T a m ż e, nr aktu 86, s. 202v.

¹⁷ T a m ż e, nr aktu 95, s. 203v.

¹⁸ T a m ż e, nr aktu 102, s. 204v.

¹⁹ T a m ż e, nr aktu 150, s. 210v.

1 sierpnia

11. Józef Żuk s. Bazylego i Emilii zd. Starzyńska, ur. 23.07.1923 w Koszow-
niki, rodzice chrzestni:²⁰

8 września

12. Genowefa Głowczyk c. Władysława i Heleny zd. Szoka, ur. 16.08.1923 r.
w Grodnie ul. Lewonabrzeźna 22, rodzice chrzestni:²¹

16 września

13. Stanisław Sidorowicz s. Józefa i Emilia zd. Dudarewicz, ur. 05.08.1923
w Małachowiczach, rodzice chrzestni:²²

14. Eugenia Malman c. Józefa i Weroniki zd. Bohdziów, ur. 11.09.1923
w Kiełbasinie, rodzice chrzestni:²³

23 września

15. Józefa Kurczuk c. Józefa i Julii zd. Siemińska, ur. 06.09.1923 w Koszew-
nikach, rodzice chrzestni:²⁴

20 października

16. Irena Stawowczyk c. Antoniego i Jadwigi zd. Plaga, ur. 10.10.1923 r.
w Grodnie ul. Lewonabrzeźna 12, rodzice chrzestni:²⁵

17. Dionizja – Regina Olichwierowicz c. Bolesława i Stanisławy zd. Cydzik,
ur. 18.09.1923 r. w Grodnie ul. Białostocka 120, rodzice chrzestni:²⁶

10 grudnia

18. Jan Hołownia s. Kazimierza i Ewy zd. Bielenik, ur. 09.12.1923 r. w Ka-
mionce, rodzice chrzestni:²⁷

19. Helena Marculewicz c. Kazimierza i Michaliny zd. Witul, w Połotkowo,
rodzice chrzestni:²⁸

W roku 1923 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało ochrzczonych 276 dzieci.

Rok 1924²⁹

12 stycznia

1. Stanisław Mancewicz s. Jana i Stefanii zd. Kolendów, ur. 04.01.1924 r. w Grod-
nie ul. Nowa Posiadłość, rodzice chrzestni: Stanisław Karniela i Zofia Ruksza³⁰.

---

²⁰ T a m ż e, nr aktu 158, s. 211v.

²¹ T a m ż e, nr aktu 187, s. 215.

²² T a m ż e, nr aktu 198, s. 216v.

²³ T a m ż e, nr aktu 199, s. 216v.

²⁴ T a m ż e, nr aktu 200, s. 216v.

²⁵ T a m ż e, nr aktu 228, s. 220.

²⁶ T a m ż e, nr aktu 229, s. 220v.

²⁷ T a m ż e, nr aktu 255, s. 223v.

²⁸ T a m ż e, nr aktu 256, s. 223v.

²⁹ AAB, *Dekanat Grodno 1924. Księga duplikat metryk chrzestnych kościoła parafialnego OO. Franciszkanów w Grodnie za rok 1924*. Stronice 178-218, sygn. Dek. Grodno 1924.

³⁰ T a m ż e, nr aktu 9, s. 180.

2 marca

2. Helena Rafałowicz c. Jana i Heleny Czapkiewicz, ur. 14.02.1924 r. w Grodnie ul. Zaułek Franciszkański 22, rodzice chrzestni: Józef Raczkiewicz i Stefania Kazimierowicz³¹.

24 marca

3. Marianna Jopik c. Jerzego i Heleny, ur. 22.03.1924 w Czechowszczyźnie, rodzice chrzestni: Bronisław Warejko i Albina Kurczewska³².

17 kwietnia

4. Stanisława – Genowefa Dziodek, ur. 04.04.1924 w Kopciowszczyźnie, rodzice chrzestni: Kazimierz Waszkiewicz i Nowakolska³³.

13 sierpnia

5. Władysława Rozumowicz c. Józefa i Adeli zd. Łozokowskiej, ur. 11.08.1924 r. w Grodnie ul. Młynarska 21, rodzice chrzestni: Walenty Gniadek i Jadwiga Chlewińska³⁴.

13 września

6. Kazimiera Gibulka c. Klemensa i Emilii zd. Sidorowicz, ur. 13.09.1924 r. w Gibuliczach, rodzice chrzestni: Michał Kondrat i Józefa Radziwonowska³⁵.

21 września

7. Roman Leitl s. Franciszka i Wandy zd. Lisiecka, ur. 01.10.1923 r. w Grodnie ul. Plac Centralny, rodzice chrzestni: Bronisław Lisiecki i Józefa Lisiecka³⁶.

4 października

8. Józef – Franciszek Milkiewicz s. Józefa i Marii zd. Gierasimczyk, ur. 29.09.1924 r. w Grodnie ul. Nowa Posiadłość 3, rodzice chrzestni: Jan Szczukiewicz i Melania Biela³⁷.

17 października

9. Feliks Majewski s. Bolesława i Ewy zd. Malewicz, ur. 02.10.1924 r. w Grodnie ul. Chlebna Przysań 61, rodzice chrzestni: Feliks Majewski i Maria Kaszkiewiczówna³⁸.

14 grudnia

10. Władysław Filipowicz s. Władysława i Stefanii zd. Zieziula, ur. 07.12.1924 r. w Sołach, rodzice chrzestni: Michał Filipowicz i Michalina Pawłowska³⁹.

---

³¹ T a m ż e, nr aktu 49, s. 185.

³² T a m ż e, nr aktu 62, s. 186v.

³³ T a m ż e, nr aktu 72, s. 187v.

³⁴ T a m ż e, nr aktu 172, s. 200.

³⁵ T a m ż e, nr aktu 200, s. 203v.

³⁶ T a m ż e, nr aktu 207, s. 204v.

³⁷ T a m ż e, nr aktu 214, s. 205v.

³⁸ T a m ż e, nr aktu 225, s. 207.

³⁹ T a m ż e, nr aktu 280, s. 213v.

18 grudnia

11. Malwina – Zofia Sidorowicz c. Bolesława i Bronisławy zd. Romanowicz, ur. 18.12.1924 r. w Dźmitrówce parafia Adamowicze, rodzice chrzestni: Jan Pauluczyk i Jadwiga Jarygówna⁴⁰.

24 grudnia

12. Leon – Karol Buczek s. Józefa i Antoniny zd. Łozowskich, ur. 20.10.1924 r. w Grodnie, rodzice chrzestni: Leon Łagan i Janina Łazowska⁴¹.

W roku 1924 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało ochrzczonych 293 dzieci.

Rok 1925⁴²

1 stycznia

1. Cecylia Sikora c. Izydora i Emilii zd. Moroz, ur. 23.11.1924 r. w Grodnie, rodzice chrzestni: Jan Jankowski i Melania Biela⁴³.

2 stycznia

2. Gabriel Siemiński s. Adama i Scholastyki zd. Subłoczów, ur. 25.12.1924 r. w Olszance Małej, rodzice chrzestni: Antoni Kuklewski i Emilia Kisiel. Dopisek: zmarł 03.01.1925 r⁴⁴.

3 stycznia

3. Albina Surma c. Jana i Albiny zd. Żyżyków, ur. 03.01.1925 r. w Grodnie, rodzice chrzestni: Antoni Popkiewicz i Anna Ruksza⁴⁵.

4. Janina Surma c. Jana i Albiny zd. Żyżyków, ur. 03.01.1925 r. w Grodnie, rodzice chrzestni: Henryk Bohdanowicz i Stanisława Olechwierowicz⁴⁶.

7 stycznia

5. Józef – Ryszard Woźniak s. Mikołaja i Stefanii zd. Gryko, ur. 30.03.1924 r. w Grodnie, rodzice chrzestni: Stanisław Kośnikowski i Anna Zenko⁴⁷.

15 stycznia

6. Genowefa – Romualda Kułakowska, c. Wincentego i Emilii zd. Pawłowska, ur. 01.01.1925 Skomoroszki, rodzice chrzestni: Józef Szlamka i Amelia Pawłowska⁴⁸.

---

⁴⁰ T a m ż e, nr aktu 284, s. 214.

⁴¹ T a m ż e, nr aktu 291, s. 215.

⁴² AAB, *Dekanat Grodno 1925. Księga duplikat metryk chrzestnych kościoła parafialnego OO. Franciszkanów w Grodnie za rok 1925*. Stronice 181-225v, sygn. Dek. Grodno 1925.

⁴³ T a m ż e, nr aktu 1, s. 182.

⁴⁴ T a m ż e, nr aktu 2, s. 182.

⁴⁵ T a m ż e, nr aktu 3, s. 182.

⁴⁶ T a m ż e, nr aktu 4, s. 182.

⁴⁷ T a m ż e, nr aktu 10, s. 183.

⁴⁸ T a m ż e, 21, s. 183v.

22 marca

7. Jadwiga – Anna Tupik, c. Józefa i Stefanii zd. Dąbrowiczów, ur. 16.03.1925 Grodno, rodzice chrzestni: Jan Marcinkiewicz i Emilia Wikiet⁴⁹.

12 kwietnia

8. Antonina – Halina Muszyńska, c. Stefana i Leokadii zd. Marcinkiewicz, ur. 08.03.1925 Grodno, rodzice chrzestni: Stanisław Jambrosz i Maria Surowiec⁵⁰.

9. Ryszard Wierzchowski, s. Jana i Marii zd. Zaniewska, ur. 16.01.1925 Grodno, rodzice chrzestni: Adolf Zmiejko i Apolonia Wierzchowska⁵¹.

10. Helena Dąbrowska, c. Antoniego i Weroniki zd. Giedzicz, ur. 25.03.1925 Grodno, rodzice chrzestni: Wincenty Abramowicz i Waleria Rakowska⁵².

19 maja

11. Stanisław Szydłak, s. Ludwika i Marianny zd. Szostaków, ur. 10.05.1925 Grodno, parafia tutejsza ul. Łososańska 50a. rodzice chrzestni: Kazimierz Kornilowicz i Stanisława Sienkiewicz⁵³.

19 lipca

12. Jan Baranowski, s. Michała i Anny zd. Kosmacz, ur. 02.07.1925 Grodno, rodzice chrzestni: Rafał Matuk i Stefania Majewska⁵⁴.

16 sierpnia

13. Stefania Korowczyk, c. Stanisława i Marianny zd. Kiesiel, ur. 06.08.1925 Ćwiklicze, rodzice chrzestni: Antoni Dajnowicz i Julia Sieminska⁵⁵.

26 grudnia

14. Wiktor Jarmołowski s. Stanisława i Zofii zd. Borodziuk, ur. 27.07.1925 r. w osadzie żołnierskiej Pilsudy, rodzice chrzestni: Czesław Janicki i Maria Zak⁵⁶.

W roku 1925 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało ochrzczonych 329 dzieci.

Rok 1926⁵⁷**1 stycznia**

1. Janina – Anna Moroz c. Juliana i Marii zd. Łomaszewicz, ur. 15.10.1925 r. w Grodnie ul. Młynarska 14, rodzice chrzestni: Jan Kornatowicz i Stefania Tudziekiwiczówna⁵⁸.

⁴⁹ T a m ż e, 92, s. 192.

⁵⁰ T a m ż e, 101, s. 193.

⁵¹ T a m ż e, 102, s. 193.

⁵² T a m ż e, 103, s. 193.

⁵³ T a m ż e, 137, s. 198.

⁵⁴ T a m ż e, 178, s. 203.

⁵⁵ T a m ż e, 202, s. 206.

⁵⁶ T a m ż e, nr aktu 326, s. 221v.

⁵⁷ AAB, *Dekanat Grodno 1926. Księga duplikat metryk chrzestnych kościoła parafialnego OO. Franciszkanów w Grodnie za rok 1926*. Stronice 210-258v, sygn. Dek. Grodno 1926.

⁵⁸ T a m ż e, nr aktu 1, s. 211.

5 stycznia

2. Ryszard Łomaszewicz s. Stanisława i Marianny zd. Kozłowska, ur. w Ćwikliczach, rodzice chrzestni: Jan Szymanowski i Filomea Żur⁵⁹.

14 lutego

3. Franciszek Guzewicz s. Józefa i Marii zd. Kuranowskich, ur. 03.01.1926 r. w Grodnie ul. Łososińska 64, rodzice chrzestni: Michał Kanon i Teresa Gawrylak⁶⁰.

5 kwietnia

4. Adam Pawłowski s. Jana i Bronisławy zd. Rudź, ur. 05.04.1926 r. w Skomoroszkach, rodzice chrzestni: Dominik Pawłowski i Rozalia Pawłowska⁶¹.

7 kwietnia

5. Jan Dajnowicz s. Józefa i Michaliny zd. Kisiel, ur. 30.03.1926 r. w Ćwikliczach, rodzice chrzestni: Michał Łomaszewicz i Aniela Łomaszewicz⁶².

3 maja

6. Józef Czubowski s. Antoniego i Antoniny zd. Łomaszewicz, ur. w Brzostach, rodzice chrzestni: Józef Ambroziewicz i Maria Kierwiak⁶³.

23 maja

7. Antoni Osipowicz s. Antoniego i Stefanii zd. Auszowska, ur. 23.05.1926 r. w Grodnie ul. Młynarska 9, rodzice chrzestni: Władysław Białozewicz i Stefania Andrukiewicz⁶⁴.

8. Władysław Ragiń s. Piotra i Anastazji zd. Zieziula, ur. 16.05.1926 r. w Łągobolach, rodzice chrzestni: Władysław Prokopowicz i Alicja Łomaszewicz⁶⁵.

9. Henryk Jaśkiewicz s. Michała i Ewy zd. Aniśko, ur. 01.05.1926 r. w Koszewnikach, rodzice chrzestni: Stanisław Jaśkiewicz i Aniela Jaśkiewicz⁶⁶.

10. Edward Jaśkiewicz s. Kazimierza i Marii zd. Dadurów, ur. 19.05.1926 r. w Pohoranach, rodzice chrzestni: Mikołaj Jaśkiewicz i Anastazja Wołyniec⁶⁷.

20 czerwca

11. Ryszard Trębowicz s. Wojciecha i Marii zd. Żyżyków, ur. 25.05.1926 r. w Grodnie ul. Zbożowa 39, rodzice chrzestni: Władysław Kuciela i Stanisława Żyżykówna⁶⁸.

W roku 1926 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało ochrzczonych 348 dzieci.

---

⁵⁹ T a m ż e, nr aktu 5, s. 211v.

⁶⁰ T a m ż e, nr aktu 56, s. 217v.

⁶¹ T a m ż e, nr aktu 86, s. 221v.

⁶² T a m ż e, nr aktu 101, s. 223v.

⁶³ T a m ż e, nr aktu 121, s. 226.

⁶⁴ T a m ż e, nr aktu 141, s. 228v.

⁶⁵ T a m ż e, nr aktu 142, s. 228v.

⁶⁶ T a m ż e, nr aktu 143, s. 228v.

⁶⁷ T a m ż e, nr aktu 144, s. 228v.

⁶⁸ T a m ż e, nr aktu 170, s. 232.

Rok 1927⁶⁹

W roku 1927 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało ochrzczo-nych 309 dzieci.

2. Sakrament małżeństwa

Podstawową komórką Kościoła jest rodzina, biorąca swój początek z chwilą zawarcia związku małżeńskiego. W parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie dużą wagę przywiązywano do udzielania sakramentu małżeństwa. Z czasu, w jakim pracował w Grodnie o. Kolbe zachowało się bardzo mało danych. Istnieje tylko jedna wzmianka, że błogosławił on również związki małżeńskie.

Na niektórych kartkach protokołów przedślubnych widnieją zaznaczone ceny za pobłogosławienie związku. Na stronie protokołu ślubnego pobłogosławionego przez o. Maksymiliana małżeństwa nie ma takiej adnotacji. Jednak dla lepszego poznania warunków i zachodzących w tym czasie zwyczajów przyjętych w Kościele, przypatrzmy się taryfie ówczesnie obowiązujących cen. Zobrazuje to poniższa tabelka:

Tabela nr 1. Taryfa cen przy zawieraniu związków małżeńskich w kościele Matki Bożej Anielskiej w Grodnie w okresie międzywojennym⁷⁰:

L.p.	Cena w zł aktu – zapisu	Cena w zł ceremonii kościelnej	Wystrój świątyni
1.	5	bezpłatny	2 świece, komża, stula
2.	5	5	4 świece, komża, stula
3.	5	10	4 świece, komża, stula, kapa
4.	5	15	6 świec, komża, stula, kapa
5.	5	20	6 świec, komża, stula, kapa, organy
6.	5	25	Wszystkie świece na ołtarzu, komża, stula, kapa, organy
7.	5	30	Wszystkie świece na ołtarzu, komża, stula, kapa, organy, kłęczniki
8.	5	35	Wszystkie świece na ołtarzu, komża, stula, kapa, organy, kłęczniki, 1 żyrandol
9.	5	40	Wszystkie świece na ołtarzu, komża, stula, kapa, organy, kłęczniki, 2 żyrandole
10.	5	45	Wszystkie świece na ołtarzu, komża, stula, kapa, organy, kłęczniki, 3 żyrandole

⁶⁹ AAB, *Dekanat Grodno 1927. Księga duplikat metryk chrzestnych kościoła parafialnego OO. Franciszkanów w Grodnie za rok 1927*. Stronice 198-253, sygn. Dek. Grodno 1927.

⁷⁰ AFG, Luźna kartka jednostronnie zapisana.

Rok 1922⁷¹

W roku 1922 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało zawartych 76 małżeństw, św. Maksymilian nie asystował przy nich.

Rok 1923⁷²

Za rok 1923 św. Maksymilian nie asystował ani jednym związkowi małżeńskiemu, gdyż w księdze ślubów nie jest to odnotowane. We wspomnianym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie odbyło się 92 śluby.

Rok 1924⁷³**23 czerwca**

1. Michał Szaciłowski l. 25, kawaler, katolik, parafianin, s. Filipa i Michaliny zd. Jankowska i Maria Makarewicz l. 24, panna, katoliczka, parafianka, c. Adama i Darii zd. Gruków zawarli związek małżeński wobec świadków: Antoni Byk i Edward Dembrowski⁷⁴.

2. Stanisław Milkowski l. 27, kawaler, katolik, parafianin Kozłowicze, s. Antoniego i Antoniny zd. Woszczyłów i Janina Krysztolik l. 18, katoliczka, parafianka, c. Jana i Marceli zd. Kaczanów, zawarli związek małżeński wobec świadków: Władysław Krysztolik i Aleksander Czyginowicz⁷⁵.

W roku 1924 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało zawartych 64 małżeństw.

Rok 1925⁷⁶**15 marca**

1. Marian Secomski l. 28, kawaler, katolik, parafianin, s. Władysława i Zofii zd. Kubicz i Zofia Rum l. 23, panna, katoliczka, parafianka, c. Dominika i Zofii zd. Głębocka, zawarli związek małżeński wobec świadków: Wacław Trojanowski i Zygmunt Turowski⁷⁷.

12 grudnia

2. Józef Żelazowski l. 49, wdowiec, katolik, parafianin, s. Cezarego i Filomeny zd. Rudzińska i Ludmiła Kałaczówna l. 27, panna, katoliczka, parafian-

---

⁷¹ AAB, *Dekanat Grodno 1922. księga ślubów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1922 r.* Stronice 111-150, sygn. Dek. Grodno 1922.

⁷² AAB, *Dekanat Grodno 1923. księga ślubów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1923 r.* Stronice 230-247v, sygn. Dek. Grodno 1923.

⁷³ AAB, *Dekanat Grodno 1924. księga ślubów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1924 r.* Stronice 219-231v, sygn. Dek. Grodno 1924.

⁷⁴ T a m ż e, nr aktu 36, s. 225v.

⁷⁵ T a m ż e, nr aktu 37, s. 226.

⁷⁶ AAB, *Dekanat Grodno 1925. księga ślubów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1925 r.* Stronice 226-244v, sygn. Dek. Grodno 1925.

⁷⁷ T a m ż e, nr aktu 22, s. 230v.

ka, c. Dymitra i Marii zd. Burmistrzów, zawarli związek małżeński wobec świadków: Julian Swito i Kamil Stępień⁷⁸.

W roku 1925 w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało zawartych 100 małżeństw.

Rok 1926⁷⁹

8 sierpnia

1. Stanisław Bukiert l. 23, kawaler, katolik, parafianin i Antonina Karpowicz l. 20, panna, katoliczka, parafianka⁸⁰.

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało zawartych 97 małżeństw.

Rok 1927⁸¹

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie zostało zawartych 71 małżeństw, św. Maksymilian nie asystował przy nich.

W czasie pobytu we wspólnocie klasztornej w Grodnie św. Maksymilian doświadczył praktycznie duszpasterstwa parafialnego. W okresie od października 1922 r. do listopada 1927 r. pobłogosławił on 5 związków małżeńskich, ochrzcił 58 dzieci i sprawował 26 obrzędów pogrzebowych (w tym 22 dzieci).

W latach pracy św. Maksymiliana w Grodnie zarejestrowano liczne przejścia z innych wyznań i religii na łono Kościoła Katolickiego. W okresie 1919-1939 w parafii franciszkańskiej przyjętych zostało do Kościoła katolickiego 480 osób⁸².

Największą liczbę konwersji odnotowano w 1925 r., bo aż 56 osób. Statystykę konwersów podaje poniższa tabela:

Tabela nr 2. Liczba konwersji w kościele OO. Franciszkanów w Grodnie w latach 1919-1939.

Rok	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Liczba	42	2	39	26	18	24	56	44	41	17	25
Rok	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	suma
Liczba	21	19	11	14	19	28	19	15	23	20	523

⁷⁸ T a m ż e, nr aktu 99, s. 213.

⁷⁹ AAB, *Dekanat Grodno 1926. księga ślubów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1926 r.* Stronice 258-275v, sygn. Dek. Grodno 1926.

⁸⁰ T a m ż e, nr aktu 66, s. 269.

⁸¹ AAB, *Dekanat Grodno 1927. Księga ślubów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1927 r.* Stronice 255-268, sygn. Dek. Grodno 1927.

⁸² AFG, *Księga konwertytów parafii OO. Franciszkanów w Grodnie [1905-1948]*, s. 22-143.

W księdze konwertytów nie ma adnotacji, aby o. Maksymilian kogo przyjął do Kościoła katolickiego.

3. Eucharystia

W kościele OO. Franciszkanów w Grodnie, sprawowano cztery Msze św. w niedzielę i święta w godzinach: 6⁰⁰, 7⁰⁰, 9³⁰ i 11⁰⁰. W dni powszednie przewidziane były trzy Msze św.: o godz. 6⁰⁰, 7⁰⁰ i 8⁰⁰. W tym czasie w kościele znajdowało się siedem ołtarzy, przy których odprawiano Eucharystię⁸³.

W większe święta i uroczystości na Mszy św. głównej – sumie śpiewał chór parafialny. Codziennie celebransowi przy ołtarzu służyli ministranci. Byli to młodzi chłopcy w wieku 12-14 lat. Gdy zdarzyło się, że nie przyszli ministranci, zastępowali ich bracia zakonnicy z Wydawnictwa *Rycerz Niepokalanej*⁸⁴.

Św. Maksymilian przybył do Grodna 20 października 1922 r. Pierwszą Mszę św. w kościele Matki Bożej Anielskiej sprawował następnego dnia przy ołtarzu Matki Bożej.

Z czasu pobytu o. Maksymiliana w Grodnie zachowały się dwie księgi Mszalne odprawionych intencji⁸⁵. Na podstawie tych ksiąg można ustalić w jakie dni i przy którym ołtarzu odprawiał Mszę św. o. Maksymilian.

Tabela nr 3. Msze św. sprawowanych przez o. Maksymiliana przy różnych ołtarzach w latach 1922-1927.

Data	Godzina	Nazwa ołtarza
21.10.1922	extra ⁸⁶	Matki Bożej
15.12.1922	Extra	Matki Bożej
16.12.1922	7 ⁰⁰	Św. Antoniego
22.05.1923	7 ⁰⁰	Matki Bożej
19.11.1923	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
19.12.1923	Extra	Św. Antoniego
15.02.1924	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
25.02.1924	9 ⁰⁰	Św. Józefa
04.04.1924	6 ⁰⁰	Matki Bożej
27.07.1924	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
15.08.1924	Extra	Matki Bożej
07.10.1924	7 ⁰⁰	Matki Bożej
09.11.1924	7 ⁰⁰	Matki Bożej

⁸³ AFG, *Księga Mszalna* nr 2 [20.01.1926 – 31.11.1930]; A. W o j t c z a k, *Ojciec Melchior Fordon*, maszynopis, s. 460.

⁸⁴ AFN, G. S i e m i ń s k i, *Na fali wspomnień*. Niepokalanów 1949, maszynopis, s. 6, 19.

⁸⁵ AFG, *Księga Mszalna* [01.01.1920-19.01.1926] i *Księga Mszalna* nr 2 [20.01.1926 – 31.11.1930].

Data	Godzina	Nazwa ołtarza
21.11.1924	Extra	Św. Antoniego
12.12.1924	Extra	Św. Antoniego
23.12.1924	Extra	Św. Antoniego
18.02.1925	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
03.03.1925	6 ⁰⁰	Serca Pana Jezusa
04.03.1925	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
14.03.1925	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
24.03.1925	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
16.05.1925	6 ⁰⁰	Matki Bożej
21.05.1925	6 ⁰⁰	Główny Matki Bożej
14.06.1925	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
17.06.1925	Extra	Św. Antoniego
19.06.1925	6 ⁰⁰	Serca Pana Jezusa
20.06.1925	6 ⁰⁰	Św. Antoniego
15.07.1925	6 ⁰⁰	Matki Bożej
31.07.1925	7 ⁰⁰	Matki Bożej
04.09.1925	6 ⁰⁰	Matki Bożej
13.09.1925	7 ⁰⁰	Matki Bożej
16.09.1925	8 ⁰⁰	Matki Bożej
17.09.1925	6 ⁰⁰	Matki Bożej
31.10.1925	6 ⁰⁰	Główny Matki Bożej
19.05.1926	Extra	Św. Antoniego
05.07.1926	6 ³⁰	Św. Antoniego
08.07.1926	Extra	Matki Bożej
26.07.1926	7 ⁰⁰	Św. Antoniego
10.08.1926	Extra	Św. Antoniego
16.08.1926	8 ⁰⁰	Św. Antoniego
29.08.1926	Extra	Św. Antoniego
31.08.1926	Extra	Św. Antoniego
03.09.1926	Extra	Św. Antoniego
05.09.1926	Extra	Św. Antoniego
15.09.1926	Extra	Św. Antoniego
16.09.1926	Extra	Matki Bożej
13.11.1927	Extra	Matki Bożej

Ze względu na słaby stan zdrowia o. Maksymilian sprawował Msze św. tzw. czytane. Jednak jest zapis pod datą 01.09.1925 r. Msza św. o godz. 6⁰⁰, którą odprawił o. Kolbe w intencji Zmarłych Braci, Rodziców, Krewnych i Dobrodziejów Zakonu Franciszkańskiego jako śpiewaną.

4. Sakrament chorych

Dużo troski franciszkanie parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie poświęcali ludziom chorym i w podeszłym wieku. Z posługą duszpasterską śpieszyli niemal codziennie, nieraz do bardzo odległych miejscowości. Nieraz zajmowało to cały dzień⁸⁷. Kościół Matki Bożej Anielskiej w Grodnie obsługiwany przez franciszkanów, był od 1705 r. kościołem parafialnym. Terytorium parafii było dość rozległe, obejmujące miejscowości oddalone nawet o 20 km od kościoła. W 1925 r. do parafii franciszkańskiej należała dzielnica Zaniemeńska i następujące miejscowości: Augustówek⁸⁸ (z kaplicą pod wezwaniem świętych Piotra i Pawła), Brzosty, Byczki, Czechowszczyzna, Ćwiklicze, Dobrowolszczyzna, Foluszki, Gibulicze, Hornica, Hnojnica, Hrywki, Józefówka, Kamionka, Kielbasin, Kopciowszczyzna⁸⁹, Korobczyce, Koszowniki, Łajgobole, Łojki, Łososna – młyn, Łososna – stacja, Małachowicze, Nowiki, Olszanka – Mała, Olszanka – Wielka, Piłsudy, Pohorany, Połotkowo, Skomoroszki, Soły⁹⁰.

Wizyty u chorych obejmowały udzielanie sakramentu: pokuty, Komunii św. i namaszczenia chorych⁹¹. Księga chorych parafii Matki Bożej Anielskiej w Grodnie⁹², pod datą 25 listopada 1923 r. znajduje się pierwszy wpis wizyty do chorych o. Maksymiliana. Popatrzmy na św. Maksymiliana jako kapłana śpieszącego do chorych i umierających, często pieszo, nieraz na furmance, do odległych miejscowości.

Tabela nr 4. Wykaz osób i miejscowości odwiedzanych przez o. Maksymiliana Kolbe od 25 listopada 1923 do 24 października 1924 r.

L.p.	Data	Miejscowość	Imię i nazwisko	Spowiedź	Komunia	Namaszczenie
12 13	25.11.1923	Skomoroszki	Antoni Pawłowski Marianna Pawłowska	+	+	+
1	03.12.1923	Olszanka Mała	Antonina Sieminska	+	+	+
2	05.12.1923	Olszanka Mała	Adam Bójko	+	+	+
10	26.12.1923	Kopciowszczyzna	Brak wpisu danych			

⁸⁶ Extra – Msza św. odprawiona w innej godzinie niż rozkładowa.

⁸⁷ AFK, Teczka nr 1, *Klasztor OO. Franciszkanów w Grodnie 1919-1939*. Zawiera korespondencję gwardianów i braci do ojca prowincjała i sekretarza, kwestionariusze duszpasterskie, dekret kurii wileńskiej przekazujący zarząd parafii franciszkanom z dnia 04.07.1919 r., ogółem ok. 50 różnego rodzaju druków, sygn. D-II-20. A. W o j t c z a k, *Ojciec Melchior Fordon*, s. 426.

⁸⁸ Obecnie dzielnica Grodna, nowa parafia pod wezwaniem Matki Bożej Miłosierdzia.

⁸⁹ Kopciówka, od 04.07.1936 r. utworzono tu siedzibę nowej parafii Wniebowzięcia Matki Bożej.

⁹⁰ AFK, *Acta Coadunatae...*, s. 310.

⁹¹ AFK, *Acta Provinciae...*, s. 960.

⁹² AFG, *Książka chorych – 1920 r.* [1 styczeń 1920 – październik 1924, przerwa, widać wydarzenie części księgi, następnie ciąg dalszy 1 styczeń 1929-22 marzec 1934, brak numeracji stron].

L.p.	Data	Miejscowość	Imię i nazwisko	Spowiedź	Komunia	Namaszczenie
7	15.01.1924	Korobczyce	Konstanty Matuk	+	+	+
8			Ewa Kazuk	+	+	+
9			Antonina Narel	+	+	+
18	31.01.1924	Kamionka	Józef Kierwiak	+	+	+
19			Jan Kierwiak	+	+	+
20			Kazimiera Kierwiak	+	+	+
2	04.02.1924	Gnojnica	Kalenik	+	+	+
5	14.02.1924	Grodno ul. Białostocka	Aleksander Redźko	+	+	+
8	Po	Grodno	Aleksander Redźko	+	+	+
9	18.02.1924	Grodno	Pawłowska	+	+	+
3	03.03.1924	Grodno ul. Młynarska	Rozalia Drewnowska			
4	07.03.1924	Polotkowo	Józef Marculewicz			
9	11.03.1924	Kielbasin	Kucharewicz			
11			Józefa Wróblewska			
12						
1	31.05.1924	Chleb. Przyst.	Agata Malewicz	+	+	+
2	06.07.1924	Koszowniki	Małwina Anisko	+	+	+
3	15.07.1924	Łajgobole	Jan Ragin	+	+	+
4	20.07.1927	Kielbasin	Stanisław Kazukiewicz	+	+	+
9	24.10.1924	Kamionka	Kazimierz Kierwiak	+	+	+

W okresie od 25.11.1923 do 24.10.1924 r. o. Maksymilian odwiedził 24 chorych. Wizyt było 109. W tym czasie skład wspólnoty zakonnej w Grodnie był następujący:

1. o. Maurycy Madzurek gwardian i proboszcz
2. o. Szymon Łaś
3. o. Melchior Fordon
4. o. Maksymilian Kolbe
5. o. Innocenty Guz

Na każdego kapłana przypadało ok. 20 chorych. Św. Maksymilian pomimo wielu spraw w Wydawnictwie udzielał się w duszpasterstwie.

Tabela nr 5. Statystyka wizyt u chorych z lat 1920-1924 i 1929-1934⁹³.

Miesiąc	Rok											
	1920	1921	1922	1923	1924	1929	1930	1931	1932	1933	1934	
Styczeń	49	34	41	13	21	26	53	61	20	17	32	

⁹³ AFG, *Książka chorych – 1920 r.* 1 styczeń 1920 – październik 1924 przerwa, widać wydarcie części księgi, następnie ciąg dalszy 1 styczeń 1929-22 marzec 1934, brak numeracji stron. * – w listopadzie i grudniu 1920 r. księga nie była prowadzona z powodu *prześladowań bolszewickich*.

Miesiąc	Rok										
	1920	1921	1922	1923	1924	1929	1930	1931	1932	1933	1934
Luty	46	25	31	13	12	24	19	9	20	23	17
Marzec	36	30	29	8	22	9	25	14	30	29	20
Kwiecień	7	12	15	8	2	15	17	5	12	17	
Maj	8	10	9	2	1	6	14	11	9	16	
Czerwiec	12	9	14	7	2	1	9	12	7	4	
Lipiec	8	7	11	3	4	11	8	7	3	5	
Sierpień	12	2	4	1	5	8	9	6	6	8	
Wrzesień	8	4	8	1	3	6	14	7	7	12	
Październik	12	12	6	2	9	5	15	1	11	10	
Listopad	*	34	11	14		15	13	22	19	11	
Grudzień	*	19	15	14		27	57	13	15	23	

5. Sakramentalia

Sakramentalia, to *znaki święte, które z pewnym podobieństwem do sakramentów oznaczają skutki, przede wszystkim duchowe, a osiągają je przez modlitwę kościoła. Przygotowują one ludzi do przyjęcia głównego skutku sakramentów i uświęcają różne okoliczności życia*⁹⁴. Przez sprawowane niemal każde wydarzenie z życia wiernych zostaje uświęcone.

Ostatnią posługą, którą możemy ofiarować wiernemu, jest pogrzeb. W parafii franciszkańskiej był zwyczaj przynoszenia zmarłego do kościoła, gdzie celebrowano za zmarłego Najświętszą Ofiarę, następnie procesyjnie przenoszono ciało na cmentarz parafialny – ok. 2 km od kościoła i grzebanano. Niekiedy przywożono zmarłego bezpośrednio na cmentarz i tam po modlitwach przy trumnie grzebano, zaś księdza proszono, aby w najbliższym czasie sprawował za niego Mszę św. W kościele na Mszy św. za zmarłych wystawiano katafalk⁹⁵.

Pogrzeby

Pogrzeby odbywały się na parafialnym cmentarzu franciszkańskim w Grodnie oddalonym od kościoła ok. 2 km.

Rok 1922⁹⁶

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej odbyło się wszystkich 125 pogrzebów.

⁹⁴ Sobór Watykański II, *Konstytucja o Liturgii świętej Sacrosanctum Concilium*, nr 60, s. 55-56.

⁹⁵ A. W o j t c z a k, *Ojciec Melchior Fordon*, s. 423, 427-428.

⁹⁶ AAB, *Dekanat Grodno 1922. Duplikaty księga pogrzebów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1922 r.* Stronice 103-145, sygn. Dek. Grodno 1922.

Rok 1923⁹⁷**20 kwietnia**

1. Piotr Jasiukiewicz – przeżył 5 lat⁹⁸

11 maja

2. Aurelia Stemplewska – przeżyła 1 miesiąc⁹⁹

4 września

3. Bolesław Czuczełowicz – przeżył 2 tygodnie¹⁰⁰

23 października

4. Adam – Bolesław Koziełło – przeżył 10 dni¹⁰¹

10 grudnia

5. Władysława Gec – przeżyła 2 miesiące¹⁰²

31 grudnia

6. Kazimierz Łatniczenko – przeżył 10 miesięcy¹⁰³

Św. Maksymilian Kolbe w roku 1923 sprawował 6 obrzędów pogrzebowych. W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej odbyło się wszystkich 109 pogrzebów.

Rok 1924¹⁰⁴**15 stycznia**

1. Jan Hołownia – przeżył 5 tygodni¹⁰⁵.

17 stycznia

2. Edmund Suchanko – przeżył 3 lata¹⁰⁶.

2 czerwca

3. Wacław Gajewski – przeżył 1 rok i 6 miesięcy¹⁰⁷.

8 lipca

4. Władysław Pacuk – przeżył 8 lat¹⁰⁸.

23 lipca

5. Kazimierz Bielenik – przeżył 9 tygodni¹⁰⁹.

⁹⁷ AAB, *Dekanat Grodno 1923. Duplikaty księga pogrzebów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1923 r.* Stronice 248-261, sygn. Dek. Grodno 1923.

⁹⁸ T a m ż e, nr aktu 35, s. 252.

⁹⁹ T a m ż e, nr aktu 47, s. 253.

¹⁰⁰ T a m ż e, nr aktu 72, s. 255v.

¹⁰¹ T a m ż e, nr aktu 87, s. 257.

¹⁰² T a m ż e, nr aktu 97, s. 258.

¹⁰³ T a m ż e, nr aktu 109, s. 259v.

¹⁰⁴ AAB, *Dekanat Grodno 1924. Duplikaty księga pogrzebów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1924 r.* Stronice 232-248, sygn. Dek. Grodno 1924.

¹⁰⁵ T a m ż e, nr aktu 4, s. 233.

¹⁰⁶ T a m ż e, nr aktu 5, s. 233.

¹⁰⁷ T a m ż e, nr aktu 62, s. 239.

¹⁰⁸ T a m ż e, nr aktu 72, s. 240.

¹⁰⁹ T a m ż e, nr aktu 75, s. 240.

26 lipca

6. Jan Ragiń – przeżył 62 lata¹¹⁰.

7 sierpnia

7. Kazimierz Zdanowicz – przeżył 5 dni¹¹¹.

25 sierpnia

8. Czesław Ragiń – przeżył 2 lata i 6 miesięcy¹¹².

29 września

9. Jadwiga Sztranc – przeżyła 4 miesiące¹¹³.

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej odbyło się wszystkich 135 pogrzebów.

Rok 1925¹¹⁴

5 styczeń

1. Amelia Ragiń – przeżyła 4 lata¹¹⁵.

28 luty

2. Janina – Irena Menzel – przeżyła 4 miesiące¹¹⁶.

23 lipca

3. Stanisław Jakołcewicz – przeżył 9 miesięcy¹¹⁷.

4 października

4. Helena Panomarowa – przeżyła 38 lat¹¹⁸.

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej odbyło się wszystkich 166 pogrzebów.

Rok 1926¹¹⁹

14 stycznia

1. Antoni Popko – przeżył 4 lata¹²⁰.

17 stycznia

---

¹¹⁰ T a m ż e, nr aktu 76, s. 240v.

¹¹¹ T a m ż e, nr aktu 80, s. 240v.

¹¹² T a m ż e, nr aktu 89, s. 241v.

¹¹³ T a m ż e, nr aktu 97, s. 242v.

¹¹⁴ AAB, *Dekanat Grodno 1925. Duplikaty księga pogrzebów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1925 r.* Stronice 245-264v, sygn. Dek. Grodno 1925.

¹¹⁵ T a m ż e, nr aktu 4, s. 246.

¹¹⁶ T a m ż e, nr aktu 24, s. 248.

¹¹⁷ T a m ż e, nr aktu 96, s. 255v.

¹¹⁸ T a m ż e, nr aktu 132, s. 259.

¹¹⁹ AAB, *Dekanat Grodno 1926. Duplikaty księga pogrzebów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1926 r.* Stronice 276-292v, sygn. Dek. Grodno 1926.

¹²⁰ T a m ż e, nr aktu 7, s. 277.

¹²¹ T a m ż e, nr aktu 13, s. 277v.

2. Irena Czurak – przeżyła 7 miesięcy¹²¹.

9 maja

3. Bolesław Niezgorski – przeżył 44 lata¹²².

10 maja

4. Władysław Wróblewski – przeżył 1 rok i 6 miesięcy¹²³.

24 maja

5. Józef Witul – przeżył 55 lat¹²⁴.

6. Mikołaj Aponik – przeżył 5 lat¹²⁵.

7. Jan Nasutewicz – przeżył 4 lata¹²⁶.

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej odbyło się wszystkich 165 pogrzebów.

Rok 1927¹²⁷

W tym roku w parafii Matki Bożej Anielskiej odbyło się wszystkich 178 pogrzebów.

Patrząc na powyższe dane można stwierdzić, że św. Maksymilian Kolbe był wyznaczany do pogrzebów niemal wszystkich odnoszących się do małych dzieci. Z pewnością jego dziecięca prostota była tu brana pod uwagę lub bliżej nam nieznanym motyw.

6. Św. Maksymilian Kolbe w „księgach rachunkowych”

W klasztorze franciszkańskim w Grodnie, w którym żył i pracował przez pięć lat św. Maksymilian Maria Kolbe został ślad Jego obecności. Klasztor grodzieński przechował nieliczne pamiątki obecności św. Maksymiliana. Są wśród nich księgi rachunkowe. Jest ich trzy, jednak do tej pory pozostały nietknięte oczami badaczy. Przypatrzmy się uważniej, co mogą nam powiedzieć o św. Maksymilianie z lat 1922-1927.

1. *Księga Zakrystiana*¹²⁸. W tę księgę wpisuje się wydatki kościelne tzn. związane z utrzymaniem kościoła i służby Bożej w świątyni. Rejestruje się w niej zakupione do Mszy św. komunikanty, hostie, oliwę do lamp, reperację bielizny kielichowej itp. Tę księgę prowadził zakrystian większy – był nim

¹²² T a m ż e, nr aktu 61, s. 282v.

¹²³ T a m ż e, nr aktu 62, s. 282v.

¹²⁴ T a m ż e, nr aktu 66, s. 283.

¹²⁵ T a m ż e, nr aktu 67, s. 283.

¹²⁶ T a m ż e, nr aktu 68, s. 283.

¹²⁷ AAB, *Dekanat Grodno 1927. Duplikaty księga pogrzebów kościoła parafialnego OO. Franciszkanów za 1927 r.* Stronice 175-197, sygn. Dek. Grodno 1927.

¹²⁸ AFG, *Liber proventuum et expensum sacristae in Grodno.* [styczeń 1922 – marzec 1924], brak numeracji stronic.

jeden z ojców klasztoru. Na wydatki otrzymywał pieniądze od przełożonego – gwardiana.

2. *Księga prokuratorska*¹²⁹ – prowadził ją ekonom klasztoru, w niej zapisywano sumy otrzymane od przełożonego, żadnych innych dochodów nie wolno było w tej księdze wpisywać. Rejestrowano w niej wszelkie wydatki robione na jedzenie, ubranie, światło, opał, wypłaty pensji, restauracje budynków itp.

3. *Księga Kasowa*¹³⁰ – prowadził ją gwardian, w niej notowano dochody kościoła i klasztoru takie jak np.: stypendia mszalne, tace, skarby, ofiary pieniężne, czynsze dzierżawne, pensje katechetyczne, za pogrzeby, śluby, chrzty itp.

Wszystkie te księgi były co miesiąc odczytywane na tak zwanych kapitułach klasztornych, w których uczestniczyli ojcowie danego klasztoru. Wszystkie trzy księgi podpisywali uczestnicy kapituł. We wszystkich tych trzech księgach znajdują się podpisy św. Maksymiliana.

W ostatniej wymienionej księdze, pod datą 29.12.1924 znajduje się adnotacja o płaceniu klasztorowi grodzieńskiemu przez Braci należących do Wydawnictwa *Rycerz Niepokalanej* pieniędzy za utrzymanie.

W tym czasie skład wspólnoty zakonnej w Grodnie był następujący:

1. o. Maurycy Madzurek gwardian i proboszcz, [pierwszy prowincjał prowincji Matki Bożej Niepokalanej z siedzibą w Warszawie].

2. o. Szymon Łaś, [dr prawa kanonicznego, penitencjarz w Padwie].

3. o. Melchior Fordon, [śluga Boży, spowiednik św. Maksymiliana].

4. o. Maksymilian Kolbe

5. o. Innocenty Guz, [błogosławiony, męczennik].

Przypatrzmy się bliżej Księdze Kasowej:

Pod datą: 29.12.1924 r. wpłynęło do kasy: *Za wikt 5 Braci z drukarni RN 300 zł*

W tym czasie w kasie deficyt wynosił 876 zł i 69 gr.

26.01.1925 r. wpłynęło do kasy: *Redakcja RN za 6 Braci na luty 600 zł*

W tym czasie w kasie deficyt wynosił 1422 zł i 75 gr.

19.03.1925 r. wpłynęło do kasy: *Redakcja za wikt Braci 450 zł*

W tym czasie w kasie deficyt wynosił 1498 zł i 74 gr.

07.04.1925 r. wpłynęło do kasy: *Redakcja za 6 Braci w kwietniu 600 zł*

W tym czasie w kasie deficyt wynosił 1490 zł i 46 gr.

W czasie wizytacji 04.06.1925 r. o. Peregryn Haczela prowincjał zaznaczył deficyt w kasie 3.065 zł i 1 gr.

12.06.1925 r. wpłynęło do kasy: *Redakcja RN za 6 Braci po 60 zł (za maj) a conto wiktu razem 360 zł*

02.07.1925 r. wpłynęło do kasy: *O. Maksymilian za 7 braci za czerwiec 420 zł*

05.08.1925 r. wpłynęło do kasy: *O. Maksymilian za lipiec 460 zł*

¹²⁹ AFG, *Księga prokuratorska*, [wrzesień 1919 – grudzień 1924, brak numeracji stron].

¹³⁰ AFG, *Rachunki kasowe 1921* [styczeń 1921 – listopad 1935, brak numeracji stron].

09.09.1925 r. wpłynęło do kasy: *O. Maksymilian za 6 braci 360 zł za sierpień*

09.10.1925 r. wpłynęło do kasy: *Za wikt 7 braci R 380 zł za wrzesień*

15.12.1925 r. wpłynęło do kasy: *Redakcja „Ryc. Niep” za wikt drukarzy za paź. 446 zł*

28.12.1925 r. wpłynęło do kasy: *Redakcja za listopad i grudz. 1096 zł*

08.02.1926 r. wpłynęło do kasy: *Za wikt braci RN za styczeń 616 zł*

04.03.1926 r. wpłynęło do kasy: *Za wikt Braci RN za luty 700 zł*

02.04.1926 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci (za marzec) 730 zł*

10.05.1926 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci w kwietniu 662 zł*

czerwiec wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci w maju 734 zł*

28.07.1926 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci (za czerwiec) 790 zł*

31.08.1926 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za sierpień 808 zł*

30.09.1926 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za wrzesień 894 zł* [podpisany w księdze o. Alfons Kolbe]

grudzień wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za październik 946 zł*

grudzień wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za listopad 1020 zł*

po 16.12.1926 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za grudzień 1038 zł*

31.01.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za styczeń 1008 zł*

[W lutym jest podpis o. Maksymiliana i o. Alfonsa]

05.03.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za luty 990 zł*

31.03.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za marzec 924 zł*

maj 1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za kwiecień 920 zł*

przed 05.06.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za maj 918 zł*

05.07.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za czerwiec 1000 zł*

po 29.07.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za lipiec 1060 zł*

22.08.1927 r. wpłynęło do kasy: *RN za wikt braci za sierpień 1038 zł.* Brak podpisu o. Maksymiliana i o. Alfonsa jest tylko dwa podpisy o. Edmund Dulik i o. Innocenty Guz.

wrzesień 1927 r. wpłynęło do kasy: *Wydawnictwo za wrzesień 1056 zł.* Brak podpisu o. Maksymiliana i o. Alfonsa jest tylko dwa podpisy o. Edmund Dulik i o. Innocenty Guz.

październik 1927 r. wpłynęło do kasy: *Wydawnictwo za październik 1026 zł.* Brak podpisu o. Maksymiliana i o. Alfonsa jest trzy podpisy o. Edmund Dulik i o. Innocenty Guz, o. Adam Szot.

listopad 1927 r. wpłynęło do kasy: *Wydawnictwo za listopad 772 zł.* Brak podpisu o. Maksymiliana i o. Alfonsa jest trzy podpisy o. Edmund Dulik i o. Innocenty Guz, o. Adam Szot.

Od sierpnia 1927 r. św. Maksymilian i o. Alfons Kolbe pomimo, że mieszkali w klasztorze grodzieńskim nie brali udziału w kapitułach klasztornych, brak podpisów w księgach klasztornych o tym świadczy. Pomimo to, Wydawnictwo miało obowiązek płać klasztorowi za utrzymanie. Z perspektywy czasu można rzec, co to za wspólnota oparta na wylczeniu i kal-

kulacjach – opłaci się, czy nie opłaci? Nieraz w czasie obecnego stanu trudnej sytuacji ekonomicznej jest pokusa rachowania na braciach. Czy warto? Św. Maksymilianowi na pewno nie było łatwo przebywać we wspólnocie, która kalkuluje.

* * *

Św. Maksymilian znany i nieznany. Nieraz wycieczkowicze przybywający do naszego kościoła franciszkańskiego w Grodnie zadają pytania: Czy coś z Wydawnictwa pozostało? Może drukarki? Może miejsce? Wtedy w odpowiedzi słyszą o konfesjonale, w którym spowiadał Święty. Oglądają ołtarz, przy którym sprawował Najświętszą Ofiarę, czasami dowiadują się o tym, że on chrzczył, niekiedy słyszą i o wyjazdach do chorych. Jak wiele tajemnic z życia św. Maksymiliana kryje jeszcze kościół i klasztor grodzieński. Wsłuchać się w miejsce obecności, zobaczyć ślady pamięci gorliwości duszpasterskiej św. Maksymiliana, udać się jego śladami do tych miejscowości, to wtedy odzywa się głos mówiący jak słodko jest cierpienie wytrzymać w Bunkrze Głodowym. Wtedy 16670 nie jest tylko liczbą, ale słowem wołającym i zapraszającym do pójścia za Nim.

Приходское душпастырство св. Максимилиана в Гродно

Резюме

Гродно – красивый город на Неманом, в жизни которого было много разных важных событий из истории Речи Посполитой а также Костёла. Для Максимилиана Кольбе он пять лет был местом плодотворного и жертвенного труда в качестве редактора «Рыцаря Непорочной» а также приходского душпастыря.

В гродненском монастыре св. Максимилиан находился в 1922-1927 гг., с перерывами, во время которых он лечился в санатории. В это время он вёл издательскую деятельность, однако он не был освобождён от душпастырской работы. На основе приходских книг следует заметить, что он окрестил 58 детей, благословил 5 супружеских пар, провёл 25 елеопомазаний. Говоря о таинстве покаяния известно, что он исповедовал во время св. Литургии, а также ежедневно проводил Евхаристию. Кроме того, он 26 раз вёл похороны, особенно его назначали, когда умирали дети.

Св. Максимилиан не известный до этого времени – душпастырь прихода. Образ этого святого, построенный раньше, в котором он представлял за редакционным столом, должен быть дополнен исповедницей, повозкой со священником, который спешит к больному или похоронной процессией, которая направляется к кладбищу.